

Bibliografie Hanzegeschiedenis ‘Zuiderzeegebied’

Maartje A.B., Versie 25 maart 2021

www.hanzesteden.org

Ben je op zoek naar informatie over de Hanze? Of over de Hanzegeschiedenis van die ene stad? Dit overzicht van publicaties kan je daarbij op weg helpen. Het is geen bibliografie van álles wat er over de geschiedenis van de Hanze geschreven is, maar richt zich op publicaties die van pas komen als je geïnteresseerd bent in de Hanzegeschiedenis van het gebied dat grofweg ligt rondom de Zuiderzee en Nederrijn, Maas, Waal en IJssel: het gebied dat centraal staat in mijn onderzoek.

De lijst begint met een selectie inleidende werken op de Hanze. Daarna staan de werken geografisch gesorteerd. Het is een uitgebreid, maar nog niet volledig overzicht voor onderzoek naar de Hanze voor het hierboven beschreven gebied. Van tijd tot tijd zal ik er publicaties aan toevoegen. Heb je suggesties voor aanvullingen? Die zijn van harte welkom in een e-mail naar hanze@let.ru.nl of als reactie op mijn blog.

Tip: informatie over de geschiedenis van steden uit dit gebied in relatie tot de Hanze is niet alleen te vinden in onderstaande publicaties, maar meer incidenteel ook in werken waarin een bepaald thema centraal staat. Bijvoorbeeld de herkomst van bestuurders van het kontor van de Hanzekooplieden in Londen in *“With money and bloode”. Der Londoner Stalhof im Spannungsfeld der englisch-hansischen Beziehungen im 15. und 16. Jahrhundert* van Nils Jörn (2000), of de herkomst van textiel in *Die Textilien des Hanseraums. Produktion und Distribution einer spätmittelalterlichen Fernhandelsware* van Angela Huang (2015).

Inhoud

Hanze algemeen	2
Zuiderzeegebied Hanze algemeen	3
Friesland	5
Gelre	5
Groningen en Ommelanden	6
Holland	6
Kleef.....	7
Oversticht (Overijssel)	7
Zeeland	9

Hanze algemeen

Een selectie van publicaties over de Hanze in het algemeen:

Hanselexikon, raadpleegbaar via <https://www.hansischergeschichtsverein.de/lexikon>.

Brand, H. (red.), *The German Hanse in past & present Europe. A medieval League as a model for modern interregional cooperation?* (Groningen 2007).

Brand, H., Knol, E. (red.), *Koggen, kooplieden en kantoren. De Hanze, een praktisch netwerk* (Hilversum/Groningen 2010).

Cruyningen, A. van, *De Hanze. De eerste Europese handelsmacht* (Utrecht 2019).

Dollinger, Ph., *Die Hanse. Opkomst, bloei en ondergang van een handelsverbond* (Utrecht/Antwerpen (1964) 1967).

Let op: dit is een mooi overzichtswerk dat veel geciteerd is, maar het is op een aantal punten flink verouderd.

Friedland, K., *Die Hanse* (Stuttgart 1991).

Hammel-Kiesow, R., *Die Hanse* (München (2000) 2008⁴).

Hammel-Kiesow, R., Puhle, M., Witterburg, S., *Die Hanse* (Darmstadt (2009) 2015²).

Jahnke, C., *Die Hanse* (Stuttgart 2014).

Kuipers, J.J.B., *De Hanze. Kooplui, koningen, steden & staten* (Zutphen 2019).

Pichierri, A., *Die Hanse – Staat der Städte. Ein ökonomisches und politisches Modell der Städtevernetzung* (Opladen 2000).

Selzer, S., *Die mittelalterliche Hanse* (Darmstadt 2010).

Wubs-Mrozewicz, J., 'The Hanse in medieval and early modern Europe: an introduction', in: Justyna Wubs-Mrozewicz, Stuart Jenks (red.), *The Hanse in medieval and early modern Europe* (Leiden 2013) 1-35.

Online raadpleegbaar: <https://brill.com/view/title/20667>. .

Zuiderzeegebied Hanze algemeen

A.B., M., 'Handel en transport in tijden van oorlog. Een analyse van een internationaal conflict voor de Gelderse Zuiderzeekust in 1543', *Bijdragen en Mededelingen Gelre* 107 (2016) 77-96.

Alberts, W.J., *De Nederlandse Hanzesteden* (Haarlem 1969).

Brand, H., 'Habsburg and Hanseatic diplomacy during the Sound controversy of 1532', in: Hanno Brand, Leos Müller (red.), *The dynamics of economic culture in the North Sea- and Baltic Region in the late Middle Ages and Early Modern Period* (Hilversum 2007) 102-121.

Brand, H., 'De Zuiderzeesteden tussen Habsburg en de Hanze in de eerste helft van de zestiende eeuw. Een aanzet tot een positiebepaling', in: Mario Damen, Louis Sicking (red.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650* (Hilversum 2010) 279-293.

Brand, H., "'dat zy in huer privilegien van der hanzen onverkurt sullen syn ende blyven". Hanze, Habsburg en de Zuiderzeesteden in de eerste helft van de zestiende eeuw', *Overijsselse Historische Bijdragen* 132 (2017) 33-52.

Duijl, J. van, "'Duedt secretlix": de omgang met informatie in de koopvaardij van de IJsselsteden in het Oostzeegebied in de zestiende eeuw', *Overijsselse Historische Bijdragen* 132 (2017) 53-76.

Henn, V., 'Entfaltung im Westen: „Hansen“ auf den niederländischen Märkten', in: Jörgen Bracker, Volker Henn, Rainer Postel (red.), *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos* (Lübeck (1989) 2006⁴) 50-57.

Henn, V., 'Wachsende Spannungen in den hansisch-niederländischen Beziehungen', in: Jörgen Bracker, Volker Henn, Rainer Postel (red.), *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos* (Lübeck (1989) 2006⁴) 95-104.

Henn, V., 'Der niederrheinisch-ostniederländische Raum und die Hanse', in: Werner Arand, Jutta Prieur (red.), *"zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesel und die Hanse an Rhein, IJssel & Lippe* (Wesel 1991) 11-32.

Henn, V., 'Innerhansische Kommunikations- und Raumstrukturen. Umriss einer neuen Forschungsaufgabe?', in: Stuart Jenks, Michael North (red.), *Der hansische Sonderweg? Beiträge zur sozial- und wirtschaftsgeschichte der Hanse* (Keulen/Weimar/Wenen 1993) 255-268.

Henn, V., "'... de alle tyd wedderwartigen suederseeschen stedere". Zur Integration des niederrheinisch-ostniederländischen Raumes in die Hanse', *Hansische Geschichtsblätter* 112 (1994) 37-56.

Henn, V., 'Kommunikative Beziehungen und binnenhansisches Raumgefüge', in: R. Hammel-Kiesow (red.), *Vergleichende Ansätze in der hansischen Geschichtsforschung*, Hansische Studien 11 (Trier 2002) 33-42.

Henn, V., "'... dat wy se wedder in de hense nemen wolden". Zur „Wieder“aufnahme ostniederländischer Städte in die Hanse in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts', Sarah Neumann, Ines Weber, David Weiss (red.), *Ad laudem et gloriam: Festschrift für Rudolf Holbach* (Trier 2016) 151-172.

Henn, V., 'Die Städte an Zuiderzee und IJssel auf den Hansetagen', *Hansische Geschichtsblätter* 135 (2017) 185-220.

- Hofmeister, A.E., 'Bremen, Harderwijk und die Zuiderzee', *Hansische Geschichtsblätter* 134 (2016) 1-18.
- Looper, B., 'Hansebewusstsein in den IJsselstädten', *Hansische Geschichtsblätter* 109 (1991) 66-81.
- Looper, B., "'Bottom-up economies" in the IJsselregion. Towards a microeconomic approach', in: Hanno Brand, *The German Hanse in past & present Europe. A medieval League as a model for modern interregional cooperation?* (Groningen 2007) 177-196.
- Looper, B., 'De Nederlandse Hanzesteden: scharnieren in de Europese economie 1250-1550', in: Hanno Brand, Egge Knol (red.), *Koggen, kooplieden en kantoren. De Hanze, een praktisch netwerk* (Hilversum/Groningen 2010) 108-123.
- Looper, B., 'Aan de grenzen van de Hanze. De IJsselregio als economisch systeem in de middeleeuwen', *Overijsselse Historische Bijdragen* 132 (2017) 9-32.
- Militzer, K., 'Kölns Beziehungen zu den Städten an der Zuiderzee', *Hansische Geschichtsblätter* 135 (2017) 221-233.
- Petri, F., 'Die Stellung der Südersee- und IJsselstädte im flandrisch-hansischen Raum', *Hansische Geschichtsblätter* 79 (1961) 34-57.
- Seifert, D., 'Alte Bindungen, neue Zwänge: Die Krise der niederländischen Hansepolitik', in: Jörgen Bracker, Volker Henn, Rainer Postel (red.), *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos* (Lübeck (1989) 2006⁴) 151-161.
- Sicking, L., 'Zuiderzeestädte an der Ostsee. ‚Vitten‘ und ‚Vögte‘ – Raum und städtische Vertreter im spätmittelalterlichen Schonen', *Hansische Geschichtsblätter* 134 (2016) 39-60.
- Weststrate, J., 'Abgrenzung durch Aufnahme. Zur Eingliederung der Süderseeischen Städte in die Hanse, ca. 1360-1450', *Hansische Geschichtsblätter* 121 (2003) 13-40.
- Weststrate, J., *In het kielzog van moderne markten, Handel en scheepvaart op de Rijn, Waal en IJssel, ca. 1360-1560* (Hilversum 2008).
- Weststrate, J., 'Handel en transport over land en rivieren', in: Hanno Brand, Egge Knol (red.), *Koggen, kooplieden en kantoren. De Hanze, een praktisch netwerk* (Hilversum/Groningen 2010) 144-159.
- Weststrate, J., 'Die niederländische Geschichtsschreibung über die Hanse', *Hansische Geschichtsblätter* 130 (2012) 175-210.
- Weststrate, J., 'Das Beste aus mehreren Welten. Die Bedeutung der Hanse für die östlichen Niederlande vom 14. bis 16. Jahrhundert', Job, Klaus Krüger, Andreas Ranft, Stephan Selzer (red.), *Am Rande der Hanse*, Hansische Studien 22 (Trier 2012) 13-30.
- Wubs-Mrozewicz, J., *Traders, Ties and Tensions: The Interaction of Lübeckers, Overijsslers and Hollanders in Late Medieval Bergen* (Hilversum 2008).
- Wubs-Mrozewicz, J., 'Rules of inclusion, rules of exclusion: the Hanseatic *Kontor* in Bergen in the late Middle Ages and its normative boundaries', *German History* 29-1 (2011) 1-22.
- Wubs-Mrozewicz, J., 'Die Zuiderzeestädte in der Hanse: Informationsaustausch, Konflikte und Konfliktlösung', *Hansische Geschichtsblätter* 134 (2016) 19-38.

Friesland

Algemeen

Weststrate, J., 'Free Frisia and the German Hansa', in: Hanno Brand, *The German Hanse in past & present Europe. A medieval League as a model for modern interregional cooperation?* (Groningen 2007) 197-220.

Weststrate, J., 'Aan de rand van Hanze en Holland. De positie van Westlauwers Friesland in de laatmiddeleeuwse handelsnetwerken rond de Noordzee', *It Baeken* 77 (2015) 24-55.

Online raadpleegbaar: <https://www.fryske-akademy.nl/nl/kennis-en-samenleving/tijdschrift-it-beaken/it-beaken-jaargang-77-2015/>

Staveren

Boarnstra, B.L., *Hansas en Hanze van Staveren* (z.p. z.j.).

Brand, H., 'Een vete tussen Staveren en Lübeck (1329-1335), in: Hanno Brand, Jeroen Benders, Renée Nip (red.), *Stedelijk verleden in veelvoud. Opstellen over laatmiddeleeuwse stadsgeschiedenis in de Nederlanden* (Hilversum 2011) 59-74.

Frankot, E., 'De "Ordinancie van Staveren" en het Hanzeatische zeerecht', *It Baeken* 77 (2015) 1-23.

Online raadpleegbaar: <https://www.fryske-akademy.nl/nl/kennis-en-samenleving/tijdschrift-it-beaken/it-beaken-jaargang-77-2015/>

Gelre

Algemeen

Alberts, W.J., 'Gelders-Keulse betrekkingen in de jaren 1460-1465. Een vergeten hoofdstuk uit de Gelderse geschiedenis', in: F. H. J. Dieperink, D. Th. Enklaar, W. J. Alberts (red.), *Studiën betreffende de geschiedenis van Oost-Nederland van de dertiende tot vijftiende eeuw* (Groningen/Jakarta 1953).

Groustra-Werdekker, A.H., 'Gelderse steden in de zestiende eeuwse Hanze: *de tering naar de nering zetten*',

Schevichaven, H.D.J. van, 'Bijdrage tot de geschiedenis van den handel van Gelre vóór 1400 en zijn betrekking tot de Hanze', *Bijdragen en Mededeelingen Gelre* 13 (1910) p. 1-148.

Thurlings, Th.L.M., *De Maashandel van Venlo en Roermond in de 16^e eeuw (1472-1572)* (Amsterdam 1945).

Huissen

Smit, E., 'Huissen en de Hanze', *Mededelingen omtrent de werkzaamheden van de Historische Kring Huessen* 17 (1992) 23-26.

Nijmegen

Weststrate, J., "'...sy is in't verbont der Hansesteden". De plaats van de Hanze in de historiografie van Nijmegen', in: Hanno Brand, Jeroen Benders, Renée Nip (red.), *Stedelijk verleden in veelvoud. Opstellen over laatmiddeleeuwse stadsgeschiedenis in de Nederlanden* (Hilversum 2011) 75-88.

Roermond

Bruggen, H. van der, 'Hanzestad Roermond. De groei van Roermond als stad van handel en nijverheid in de late middeleeuwen', *Spiegel van Roermond* (2018) 11-37.

Groningen en Ommelanden

Benders, J., 'De stad Groningen en de Hanze tot het eind van de zestiende eeuw', in: Hanno Brand, Egge Knol (red.), *Koggen, kooplieden en kantoren. De Hanze, een praktisch netwerk* (Hilversum/Groningen 2010) 170-189.

Broek, J. van den, "'Een freije Anzeestat". De stad Groningen en de Hanze in de 16^e eeuw', *Historisch Jaarboek Groningen* (2002) 43-71.

Hofman, B., *De stad Groningen en de Hanze* (Groningen 2007).

Holland

Algemeen

Brand, H., 'Habsburg diplomacy during the Holland-Wend trade conflict of 1510-1514', in: Hanno Brand (red.), *Trade, diplomacy and cultural exchange. Continuity and change in the North Sea area and the Baltic c. 1350-1750* (Hilversum 2005) 113-135.

Lahaine, L., 'Die Hanse und Holland von 1474 bis 1525', *Hansische Geschichtsblätter* 45 (1918) 227-280.

Seifert, D., 'Der Hollandhandel und seine Träger im 14. und 15. Jahrhundert', *Hansische Geschichtsblätter* 113 (1995) 71-91.

Seifert, D., *Kompagnons und Konkurrenten. Holland und die Hanse im späten Mittelalter* (Keulen 1997).

Sicking, L., 'Amphibious warfare in the Baltic: the Hansa, Holland and the Habsburgs', in: D.J.B. Trim, Mark Charles Fissel (red.), *Amphibious warfare 1000-1700: commerce, state formation and European expansion* (z.p. 2006).

Spading, K., *Holland und die Hanse im 15. Jahrhundert* (Weimar 1973).

Warnsinck, J.C.M., *De zeeoorlog van Holland en Zeeland tegen de Wendische steden der Duitse Hanze, 1438-1441* (Den Haag 1939).

Zee, A. van der, *De Wendische Oorlog. Holland, Amsterdam en de Hanze in de vijftiende eeuw* (Hilversum 2018).

Amsterdam

Wubs-Mrozewicz, J., "'Alle goede coepluyden...". Strategies in the Scandinavian trade politics of Amsterdam and Lübeck c. 1440-1560', in: Hanno Brand, Leos Müller (red.), *The dynamics of economic culture in the North Sea- and Baltic region in the late Middle Ages and Early Modern Period* (Hilversum 2007) 86-101.

Dordrecht

Niermeyer, J.F., 'Een vijftiende-eeuwse handelsoorlog: Dordrecht contra de bovenlandse steden, 1442-1445', *Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap* 66 (1948) p. 1-59.

Seifert, D., 'Der Streit um den Dordrechter Stapel. Wesel, der Niederrhein und Holland in der Mitte des 15. Jahrhunderts', in: Werner Arand, Jutta Prieur (red.), "zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesel und die Hanse an Rhein, IJssel & Lippe (Wesel 1991) 116-134.

Kleef

Wesel

Hollweg, O., *Wesel als Hansestadt 1407 tot 1669* (Wesel 1941).

Prieur-Pohl, J., 'Wesel', in: Jörgen Bracker, Volker Henn, Rainer Postel (red.), *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos* (Lübeck (1989) 2006⁴) 306-310.

Prieur, J., 'Die Hansestadt Wesel und ihre klevischen Beistädte', in: Werner Arand, Jutta Prieur (red.), "zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesel und die Hanse an Rhein, IJssel & Lippe (Wesel 1991) 48-63.

Raddatz, C.M., "'zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesels Stellung in der Organisation des Kölner Drittels und seine Bedeutung als Tagungsort', in: Werner Arand, Jutta Prieur (red.), "zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesel und die Hanse an Rhein, IJssel & Lippe (Wesel 1991) 33-47.

Reinicke, C. 'Die Handelsbeziehungen Wesels mit Westfalen und dem Osten 1550-1650', in: Werner Arand, Jutta Prieur (red.), "zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesel und die Hanse an Rhein, IJssel & Lippe (Wesel 1991) 135-155.

Schnurrmann, G., 'Der Weseler Stahlhändler Franz Brecht und seine Kölner Konkurrenz 1565-1594', in: Werner Arand, Jutta Prieur (red.), "zu Allen theilen inß mittel gelegen". Wesel und die Hanse an Rhein, IJssel & Lippe (Wesel 1991) 156-167.

Oversticht (Overijssel)

Algemeen

Seyger, G., *Twenthe (1200-1500) en de Duitse Hanze. Netwerken binnen netwerken* (Enschede 2016).

Deventer

Blanken, K. van, "'Deventer is eene der Keiserlyken Vrye Hanse Steden". Herinneringen aan de Hanze in Deventer bij drie zeventiende-eeuwse geschiedschrijvers', *Overijsselse Historische Bijdragen* (2019) 109-126.

Suir, E.T., 'Deventer – Stadt der Jahrmärkte', in: Jörgen Bracker, Volker Henn, Rainer Postel (red.), *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos* (Lübeck (1989) 2006⁴) 301-306.

Weststrate, J., 'De marktpositie van Deventer van de veertiende eeuw tot het begin van de Opstand', in: Mario Damen, Louis Sicking (red.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650* (Hilversum 2010) 263-277.

Wubs-Mrozewicz, J., 'Hinrich van Hasselt, Rebell und Bergenfahrer aus Deventer. Problemlösung im Kontor in Bergen in den 40er Jahren des 16. Jahrhunderts', *Hansische Geschichtsblätter* 124 (2006) 1-20.

Wubs-Mrozewicz, J., 'Mercantile conflict resolution and the role of the language of trust: a Danzig case in the middle of the sixteenth century', *Historical Research* 88 (2015) 417-440.

Kampen

Boer, D.E.H. de, "'Pleite" mit Salz? Betrachtungen zu einem Kampener Frachtbrief aus dem Jahre 1462', in: Nils Jörn, Detlef Kattinger, Horst Wernicke (red.), *"kopet uns werk by tyden". Beiträge zur hansischen und preußischen Geschichte. Walter Stark zum 75. Geburtstag* (Schwerin 1999) 105-111.

Boer, D.E.H. de, 'De zaak Jorien Voet. Een Kamper piraterijconflict aan het eind van de 15de eeuw', *Kamper Almanak* 75 (2003) 68-96.

Boer, D.E.H. de, 'De stad als "pleitbezorger"? De raadsels rondom een middeleeuwse vrachtbrief in het Kamper archief ontrafeld', *Kamper Almanak* 77 (2005) 41-73.

Frankot, E., 'The practice of maritime law in the town courts of fifteenth-century Northern Europe. A comparison', in: Hanno Brand, Leos Müller (red.), *The dynamics of economic culture in the North Sea- and Baltic region in the late Middle Ages and Early Modern Period* (Hilversum 2007) 136-154.

Grooten, J., 'Kampen an der IJssel', in: Jörgen Bracker, Volker Henn, Rainer Postel (red.), *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos* (Lübeck (1989) 2006⁴) 299-301.

Kraaij, F. van der, Wijngaarden, Michiel van, 'Op zoek naar de leeuwen van Kampen. Verslag van een speurtocht', *Kamper Almanak* (2019) 155-188.

Uitterdijk, J.N., 'Arrestatie van Kamper schepen in de Sond en in de Belt, 1533-1537', *Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel* 8 (Zwolle 1886) 281-298.

Oldenzaal

Seyger, G., *Hanzestad Oldenzaal, een middeleeuwse wordingsgeschiedenis* (Kampen 2017).

Zwolle

Berkenvelder, F.C., *Zwolle als Hanzestad* (Zwolle 1983).

Dijk, L. van, *De Hanze en de stad Groningen* (Zwolle 2000).

Zeeland

Zierikzee

Dodewaard, T. van, 'Zierikzee, zijn geschiedenis aan de Oostzee. De relatie tussen Zierikzee en de Hanze in het Oostzeegebied in de veertiende en vijftiende eeuw', *Kroniek van het land van de zeemeermin (Schouwen-Duiveland)* 43 (2018) 18-31.